

Nasjonalbudsjettet 2023

Det er spesielle tider med krig i Europa, energi-krise og råvareinitiert høy inflasjon. BNP-veksten i Norge har ikke vært særlig imponerende etter november i fjor. Samtidig er sysselsettingen høy og arbeidsledigheten svært lav. Presset i arbeidsmarkedet er forsterket av at antall ikke-bosatte arbeidstakere er vesentlig lavere enn før pandemien.

Sentralbankene i OECD-område er stort sett alle svært bekymret for inflasjonen. Rentene og renteutsiktene er kraftig økt. Så langt har arbeidsledigheten fortsatt å falle, men nå ser vi også noen tegn til svakere utvikling, i hovedsak nedgang i boligprisene og økt pessimisme i bedrifter og husholdninger. De makroøkonomiske anslagene i Nasjonalbudsjettet er svært optimistiske sammenliknet med anslagene til Norges Bank og SSB. Arbeidsledigheten holder seg tilnærmet på dagens lave nivå, mens inflasjonen faller kraftig.

Statsbudsjettet 2023

I budsjettforslaget reduseres oljepengebruken markert fra i år til neste år, til et nivå klart under handlingsregelens krittstrek. Dette er tilsynelatende godt tilpasset både dagens konjunktursituasjon og hensynet til bærekraftige offentlige finanser på lang sikt. Modellberegninger antyder imidlertid at budsjettet virker nær nøytralt på økonomien. Gitt det økonomiske bildet som tegnes av regjeringen, burde budsjettet nok vært mer innstrammende. Men usikkerheten i beregningene er ekstra stor med de mange store endringene som foreslås og bør derfor tas med en klype salt.

Mange forhold peker mot en langt svakere utvikling i norsk økonomi i tiden framover enn det som er lagt til grunn i budsjettopplegget. Regjeringen bør derfor ha gode planer for hvordan økonomien raskt kan stimuleres, dersom en langt svakere utvikling skulle materialisere seg.

Kommuneøkonomien i 2023

KS vurderer at det store flertall av kommuner og fylkeskommuner gjennom 2023 vil oppleve en klart innstrammet kommuneøkonomi, sammenlignet med situasjonen ved inngangen til 2022, og også sammenlignet med vurderingen av kommuneøkonomien i Revidert Nasjonalbudsjett 2022. Hovedårsaken er at den sterke prisveksten i 2022, også etter at RNB 2022 ble lagt fram, varig reduserer realverdien på kommunesektorens inntekter. Selv når det tas hensyn til at realveksten i frie inntekter i statsbudsjettet 2023 er noe høyere enn signalene som ble gitt i kommuneproposisjonen 2023, er kjøpekraften av kommunesektorens frie inntekter i 2023 hensyntatt økte demografikostnader redusert med 7,5-8 mrd. kroner sammenlignet med anslaget i Kommuneproposisjonen 2023 i henhold til regjeringens anslag i Nasjonalbudsjettet 2023 på prisveksten i 2022. Det er en betydelig sannsynlighet for at prisveksten blir enda høyere, og derfor vil svekke kjøpekraften ytterligere. Dette vil nødvendigvis også merkes av innbyggerne i form av mindre kapasitet i det kommunale tjenestetilbudet. En del kommuner vil samtidig kunne forvente å få økte inntekter knyttet til spesielt kraft (vertskommuner/eierkommuner), med åpenbare variasjoner i hvor mye dette vil utgjøre i kroner per innbygger. Det er derfor særlig kommuner med lave eller ingen slike ekstra inntekter som i størst grad vil bli stilt overfor svært krevende budsjettavveininger.

Videre kommenteres noen av de mest krevende kuttene i særskilte ordninger som har vært viktige for kommunene/fylkeskommunene.

Klimasats

«Klimakrisen kan ikke settes på vent» skriver regjeringen i statsbudsjettet. Klimasats har vært en meget vellykket ordning med over 1500 gjennomførte prosjekter i kommuner og fylkeskommuner for reduserte klimautslipp. Ordningen har i særlig grad bidratt til omstilling og grønn næringsutvikling i

store deler av landet. I lys av Norges forpliktelse om å redusere egne klimagassutslipp med 50-55 pst innen 2030, er det svært beklagelig at ordningen ikke videreføres for nye prosjektsøknader i 2023. KS ber om at dette revurderes i Stortinget.

Forebyggende flom og skredsikringstiltak

Det er anslått at 210 000 boliger befinner seg i risikoutsatte områder for flom og skred, og klimaendringene øker sannsynligheten for slike hendelser. Det er også tidligere vist at svært mange forebyggende skredsikringstiltak er samfunnsøkonomisk lønnsomme. Innenfor et stramt budsjettopplegg bør det derfor være rom for å øke innsatsen for å forebygge flom og skredhendelser som utgjør stor fare for liv og helse.

Barnevern

Den sentrale barnevernsforvaltningen har fått et kutt på 280 millioner kroner i statsbudsjettforslaget. Kommunene melder om et stort og til dels udekket bistandsbehov fra Bufetat. Eventuell redusert etterspørsel fra kommunene etter institusjonsplasser i statlig barnevern, som er begrunnelse for kuttet, medfører ikke at samlet bistandsbehov fra Bufetat til den kommunale barnevernstjenesten reduseres. Det er eksempelvis behov for betydelig mer bistand til kommunene når det gjelder rekruttering av ordinære fosterhjem, tilbud om spesialiserte fosterhjem, og støtte til kommunenes arbeid med å utvikle foreldrestøttende tiltak. Det må påregnes at statsbudsjettforslaget på dette punktet vil svekke kapasiteten også i det kommunale barnevernet. KS anmoder om at kuttet ikke gjennomføres.

Investeringstilskudd heldøgns omsorgsplasser

Investeringstilskuddsordningen til utbygging av heldøgns omsorgsplasser settes på vent i 2023, og det foreslås kun utbetaling av tilskudd til tidligere gitte tilsagn. Dette vil forsinke nødvendig rehabilitering og utbygging av nye heldøgns omsorgsplasser. Det er fortsatt den generelle kommuneøkonomien og tilgang på kvalifisert personell som er den største bærekraftsutfordringen for framtidens omsorgstjeneste, men investeringstilskuddsordningen er et svært verdifullt tiltak for å stimulere utbyggingstakten. KS ber om at det settes rammer for ordningen som åpner for nye tilsagn også i 2023.

Tilskudd til anskaffelse av utleieboliger

Denne tilskuddsordningen er også foreslått stoppet for nye tilsagn i 2023, og i tillegg foreslått permanent avvirket. Tilskuddsordningen ville i 2023 – dersom det ble videreført – være til stor nytte for kommunenes arbeid med å sikre boligtilbud til nyankomne flyktninger. Pga pågående krig i Ukraina ventes dette tallet å være rekordhøyt også i 2023. Avviklingen vil generelt svekke kommunenes evne til å kunne tilby egnede boliger til de høyest prioriterte gruppene i både statens og kommunenes boligpolitiske strategier.

Etterslep vedlikehold av fylkesveger

Både et bredt flertall i forrige stortingsperiode og nåværende regjeringsplattform har lovet en klar økning i støtten til fylkeskommunenes innsats for å redusere vedlikeholdsetterslepet på fylkesveier, ikke minst for å styrke konkurransekraften til næringslivet i distriktene. Det er positivt at regjeringen prioriterer å satse på drift og vedlikehold av veinettet. Det er derfor overraskende at satsingen ikke følges opp med et tilsvarende løft til det enorme etterslepet på fylkesvei. Fylkeskommunene har ansvar for landets lengste vegnett med sine snaue 45.000 kilometer. Vedlikeholdsetterslepet på

fylkesvei er nylig estimert til om lag 73 milliarder 2021-kroner, med et betydelig usikkerhetsintervall.¹

Informasjonssikkerhet i kommuner og fylkeskommuner

Da Stortinget behandlet tilleggsbevilgninger til statsbudsjettet i 2022 som følge av krigen i Ukraina ble det bevilget 50 millioner kr ekstra til styrking av informasjonssikkerheten i kommunene. Per nå er ikke bevilgningen benyttet, men mesteparten av ekstrabevilgningen er overførbar til 2023.

Etter KS vurdering tilsier den internasjonale trusselsituasjonen at hele den ekstra bevilgningen som ble gitt i 2022 til kommunal informasjonssikkerhet må overføres til 2023, og tas i bruk. Det må videre sikres en varig finansiering av styrket informasjonssikkerhet for kommunal sektor.

¹ <https://nye.naf.no/politikk-og-samfunn/samferdsel/naf-fylkesveier-vedlikehold>